

Hoekje van de Tema Tieker (31)

Johann Vandenhaute

Het opzetten van een thematische verzameling vergt nogal wat van een filatelist. Als het plan na veel schrappen en schuiven eindelijk op papier staat, volgt de *hordenloop* met de bladindeling en het verhaal en de informatie errond. En of dat alles niet genoeg is, staat er aan de finish altijd wel iemand om te vragen hoe de filatelistische kwaliteit van de inzending op een hoger niveau gebracht kan worden.

Aan de hoe-vraag gaat echter de wat-vraag vooraf: wat houdt filatelistische kwaliteit eigenlijk in? Raadpleging van de Bijzondere Regels (SREV) en de Richtlijnen (Guidelines) voor de beoordeling van thematische inzendingen leert dat in de Nederlandstalige tekstversie alleen het begrip 'kwaliteit' voorkomt. In de Engelse grondtekst, is er zowel *quality* als *condition*.

Uit de context waarin deze woorden gebruikt worden, blijkt:

- *condition* heeft vooral betrekking op het fysieke gestel van de filatelistische elementen (al dan niet verkleurde postzegels, aangesneden stempels, geperforeerde postwaardestukken, enz.);
- *quality* lijkt eerder in verband te staan met het uitgiftebeleid van postale autoriteiten (bv. normale emissies naast ongetande parallelle en speculatieve uitgiften) en het postale gebruik van het materiaal (zoals correcte frankeringen tegenover onder- of overfrankeringen). Het aspect 'kwaliteit' verdeelt zich dus in een technische en een filatelistische kwaliteit. Deze termen dekken de lading respectievelijk van *condition* en *quality*. Laten we ons in dit artikel beperken tot het gebruik van 'filatelistische kwaliteit' (of kortweg 'kwaliteit').

Juiste frankering

De eerste oefening voor het beoordelen van filatelistische kwaliteitsverschillen is hopelijk niet de moeilijkste. De frankeermachinestempel in afbeelding 1 oogt van zeer goede kwaliteit, maar de attente waarnemer merkt op dat de porto-instelling '00' volgens de richtlijnen ongewenst is. De Richtlijnen bevelen enkel brieven of 'rode meters' met juiste frankering aan. De uitzonderingen op deze voorkeursregel vormen specimen-afdrukken (afbeelding 2) en poststukken waarbij sprake is van een gerechtvaardigde postale reden. Specimen-afstempelingen, mits van serieuze herkomst, misstaan nooit in een thematische verzameling.

Afb. 1: 00-frankering

Afb. 2: Specimen

Over juiste frankeringen en vermelding ervan zullen we in een toekomstig HvTT uitvoerig hebben.

Gebruikte versus ongebruikte postzegels

Voor talrijke (zo niet de meeste) thematiekers zal bij de aanschaf van postzegels de voorkeur uitgaan naar postfrisse of ten minste ongebruikte exemplaren (met plakker of toevallig ongestempelde postzegels van een brief gewassen). Die massale keuze kan gemakkelijk de indruk wekken dat postaal gebruikte zegels minderwaardig zijn ten opzichte van hun postfrisse soortgenoten. Nochtans staat dit nergens zwart op wit in de Richtlijnen. In paragraaf 4.5 (*) lezen we, met het oog op de presentatie, alleen: 'De inzender is vrij te kiezen tussen gebruikte of ongebruikte postzegels'. Bij het postzegelpaar (afbeelding 3) zien we filatelistisch gezien geen verschil in kwaliteit en kan er een pleidooi gevoerd worden voor de filatelistische meerwaarde van gebruikte exemplaren, want je zou kunnen argumenteren: 'dat het veel echter is postzegels op te nemen, die werkelijk zijn gebruikt voor het doel waarvoor ze zijn gemaakt, namelijk frankering'. Dat schenkt ook de pur sang filatelist veel voldoening.

(*) Bondsnieuws 111 – 2/94 – 30.04.94: uitgebreide richtlijnen van de Thematische Filatelie werden gepubliceerd.

Doch er zijn tegenover dit verzamelgenoegen talloze opmerkingen te bedenken waarmee de verwerving van gebruikte zegels niet zo eenvoudig is. Alleen al het feit dat je vandaag van nieuwigheden niet zomaar gestempelde postzegels kan vinden, kan al een eerste obstakel zijn. Ook is het geen sinecure om postzegels uit landen als Ivoorkust en Gambia in gebruikte toestand te vinden.

Aan criteria als onbeschadigde tanden, goede centrering en geen scheurtjes of vlekken (dit geldt ook voor postwaardestukken) is meestal wel voldaan. Minder vanzelfsprekend lijkt de aandacht voor de kwaliteit van de afstempeling. Opmerkingen mag je verwachten over niet zo goed geslaagde stempels als het onderwerp zich verschuilt achter bv. een traliewerk van golflijnen (afbeelding 4) of door de stempel onherkenbaar worden. Ze behoren zonder pardon tot het te vermijden materiaal. De aandacht voor de kwaliteit van de afstempeling is ook opgenomen in de Richtlijnen in paragraaf 4.4, dat adviseert: 'Afstempelingen moeten duidelijk zijn waarbij datgene wat in de afbeelding van de postzegel thematisch van belang is goed zichtbaar blijft' (afbeelding 5). Besluit is dat kleine hoekstempels vermeden moeten worden?

Betekent 'gestempeld' ook altijd 'gebruikt'? Misschien zijn er thematiekers die de postzegel met trein van afbeelding 6 een hogere kwaliteit toekennen vanwege bijvoorbeeld, de scherpere stempelafdruk. De op het eerste gezicht fraaie afstempeling is niet het gevolg van vernietiging tijdens postaal gebruik; ze werd al tijdens de productie van de zegel met een drukpers aangebracht. Op een vel met 25 zegels is goed te zien hoe zo'n rolstempel tegelijkertijd vijf rijen zegels keurig voor frankering ongeschikt maakt (afbeelding 7). We noemen dit 'massa-afstempeling'. In de Engelse filatelie hanteert men voor deze vorm van onbruikbaarmaking de afkorting 'cto', *cancelled to order*. Eigenlijk zijn het een soort surrogaatzegels en gaat het in feite om pure oplichterij van een uitgiftebeleid in bepaalde landen, waarbij de verzamelaar gerold wordt, ongeacht welk bedrag er betaald wordt.

De Richtlijnen laten geen ruimte voor twijfel over de kwaliteit van cto-postzegels; 'Gezien het grotere belang dient de voorkeur gegeven te worden aan echt gestempelde stukken boven exemplaren die met massa-afstempeling ter verkoop komen'. De postzegel in afbeelding 6 heeft zo'n afstempeling. De herkenning van surrogaatzegels is doorgaans minder eenvoudig.

Afb. 3: gestempelde zegels

Afb. 4: golflijnen

Afb. 5: betere keuze

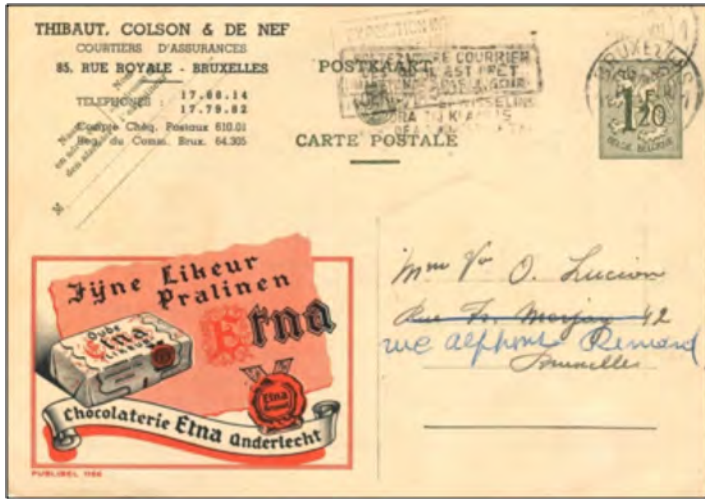

Afb. 6: cto-postzegel

Afb. 7: massa-afstempeling

Maar wat is mooi gelopen? Wat vind je van de volgende twee postwaardestukken (afbeelding 11 en 12)? Te gebruiken? De machinale afstempeling op de Publibel is wat ongelukkig geplaatst of blijven haperen. En het Russische postwaardestuk waar heel wat bijgefrankeerd diende te worden om bruikbaar te blijven. Een juiste filatelistische uitleg kan je kennis aantonen, doch de afleiding van het thema-beeld is groot.

Afb. 11 & 12: Publibel en Russisch postwaardestuk

Nog meer kwaliteitsadviezen in het volgende HvTT.

(N.v.d.r.) Op zoek naar een Publibel van Sigaren Willem II merk je pas het ruime aanbod en de vele kaarten die je eigenlijk niet in de verzameling wil: met vlekken, met plooiën, met perforatie, een onduidelijke of onvolledige afstempeling. En zijn die Publibels als proef of specimen beschreven wel echte proeven (links boven)? Dan toch maar kiezen voor een postfris postwaardestuk (rechts boven)? Of toch beter om nog wat meer geduld te oefenen tot er een mooie gelopen kaart opduikt met een duidelijke en heldere afstempeling?